

IN MEMORIAM H.G. DE SMIT

Het zal ongeveer dertig jaar geleden zijn dat wij elkaar voor het eerst ontmoetten, de Smit en ik, op een van de eerste vergaderingen van de pas sinds kort bestaande Nederlandse Malacologische Vereniging. Voor het eerst, want hoewel we allebei Hagenaar waren, allebei schelpenverzamelaar en allebei strandjutter, waren we elkaar nog nooit eerder tegengekomen. Want hij bepaalde zijn activiteiten in hoofdzaak tot het zuiderstrand, terwijl ik vrijwel uitsluitend het noorden voor mijn rekening nam. Het Scheveningse havencomplex lag als een scheidsmuur tussen zijn werkterrein en het mijne

Het leek er toen trouwens ook niet op dat we ooit veel intiemer zouden worden dan op zo'n enkele vergadering mogelijk was. Als je zelf even in de twintig bent komt iemand van midden vijftig je zo onbereikbaar oud voor. Als je zelf pas kort aan het maatschappelijk leven deelneemt schijnt een man met een gevestigde positie zo enorm veel op je voor te hebben. Als je zelf alleen maar langs de Hollandse vloedlijnen gejut hebt lijkt iemand met buitenlandse strandervaringen en een gedegen kennis van wat er aan fossiele kusten geleefd moet hebben zo benijdenswaardig geleerd. En buiten dat alles was de Smit nog zo veel méér, al was hij veel te bescheiden om dat ooit naar buiten te doen blijken.

Hij was een rasechte Zeeuw, geboren in Kortgene op Noord Beveland, waar zijn vader koster was en onder andere ook nog het ambt van schoen- en zadelmaker vervulde. Ook voor de jonge de Smit scheen toen een toekomst van even bescheiden allure te zijn weggelegd, al openbaarden al vroeg de aspiraties van de kunstenaar zich in hem. Toch werd in de beperkte kring van het kleine dorp de aandacht op hem gevestigd, hij werd in staat gesteld om zijn buitengewone gaven verder te ontwikkelen en al op 18-jarige leeftijd verhuisde hij naar Den Haag, waar hij aanvankelijk de kost verdiende als lithograaf en zich tegelijkertijd op de Tekenaakademie verder bekwaamde. De kartografie werd zijn specialiteit en hij bracht uren en uren aan zijn tekenbord door, onvermoeid zoekend naar een zo volmaakt mogelijk evenwicht tussen lijnen en kleuren en lettertypen. De allereerste toeristenkaarten die in ons land uitgegeven werden (Sleeswijk, ANWB e.d.) kwamen voor een groot deel van zijn hand en nog altijd geldt de Smit in vakkringen als de man die de kaart in Nederland voor het grote publiek begrijpelijk maakte. Geen wonder dan ook dat grote drukkerijen hem met graagte aan hun staf van medewerkers toevoegden en zo is hij bijvoorbeeld lange tijd verbonden geweest aan de firma Mouton & Co, daarvoor jarenlang mede-directeur van Smulders Drukkerijen.

Naast al deze tijdrovende studie en arbeid vond hij ook nog tijd voor liefhebberijen. Hij was een bekwaam amateur sterrekundige (zijn eerste astronomische kijker bouwde hij zelf!), kweekte op grote schaal cactussen en verzamelde postzegels met onder andere kartografische onderwerpen, maar zijn grootste liefde moet toch altijd wel het tekenen geweest zijn. Al wat zijn kunstzinnig oog door vorm of kleur bekoorde werd met de tekenstift door hem vastgelegd en daarbij betoonde hij zich een meester in het ontdekken van schoonheid in alledaagse dingen waar anderen zonder meer aan voorbijgingen.

Wie nu zijn tekeningen ziet krijgt de indruk dat hij zijn schetsboeken altijd bij zich gehad moet hebben om als een fotograaf daarin vast te leggen wat hij mooi vond: cactusdoorns, alle mogelijke zaden, kiemende plantjes, zich verpoppende rupsen, ontluikende bloemen, bizarre misvormingen van vruchten en schelpen. Zijn nagelaten werk, zijn verzamelingen en preparaten, het zou tot onderwerp voor een kleine maar boeiende tentoonstelling kunnen strekken; wellicht is een dergelijk plan het overwegen nog altijd waard - als een posthume hulde aan de fijnzinnige kunstenaar die in deze kleine gestalte schuilging. Was het dus een wonder dat de Smit zich ook aangetrokken ging voelen tot de vormenrijkdom der molluskenwereld?

Hij ging schelpen verzamelen en hij die nooit iets half deed wierp zich op dit nieuwe medium met een ijver en een gedegenheid zoals niet velen kunnen opbrengen. Hij zocht onze stranden af, zeefde gruis uit, onderzocht boormonsters, determineerde, rangschikte en tekende en maakte ondertussen al zijn opbergmateriaal zelf! Nu kent iedereen ze, de "Smitdoosjes", met een raampje in het deksel en geplakt met zwart papier waarop de in witte inkt gestelde opschriften zo duidelijk

uitkomen. Bij honderden en honderden moet hij ze gemaakt hebben en met eindeloos geduld en nooit aflatende liefde heeft hij zijn vondsten er in gerangschikt, aldus zo al niet de grootste dan toch wel een van de best gedocumenteerde en meest overzichtelijke amateur-schelpencollecties van ons land bijeenbrengende.

Tegen die de Smit stak ik wel wat povertjes af en het hoeft dan ook geen verbazing te wekken dat onze conversaties voorlopig beperkt bleven tot af en toe een enkel woord over de identiteit van een bepaalde schelp. Maar hartverwarmend was dan altijd zijn vriendelijke belangstelling voor de malacologische ervaringen van ons, jongeren.

Toen de Haagse malacologen zich na de oorlog in een Kontaktgroep verenigden was natuurlijk de Smit een van de eerste leden en bleef hij een van de meest trouwe bezoekers van onze bijeenkomsten. Maar ook een van de minst opvallende ! Het was alsof zijn kleine gestalte in de loop der jaren steeds meer ineenschrompelde, ook verwezen zijn zachte stem en zijn bescheiden aard hem haast als vanzelf naar een plaats op de achtergrond, waar hij zich vrijwel alleen tot luisteren beperkte. Maar als het ging om de determinatie van een moeilijk fossiel dan liet men nooit na om zijn oordeel te vragen en allen verdrongen elkaar als er eens iets uit zijn welvoorziene collecties te bewonderen viel.

Toch verhinderden zijn zo broos lijkende gestalte en zijn ogenschijnlijk zwakke gezondheid hem niet om op hoge leeftijd nog vacantietrips naar Spanje en Noorwegen te ondernemen, om - hij was toen drieëntachtig ! - nog deel te nemen aan een zonsverduisteringsexpeditie naar Joego-Slavië en later in hetzelfde jaar op familiebezoek te gaan in Canada ! In de laatste paar jaar van zijn leven wierp hij zich nog op een nieuwe hobby: de vormenpracht van het microscopisch leven in de zee had hem gegrepen en hij wijdde zich met geestdrift aan het bijeenbrengen en rangschikken van allerlei eencellige organismen. Geen enkel wetenschappelijk doel streefde hij hierbij na, zijn arbeid was nu in hoofdzaak gericht op het genieten van de schoonheid in vorm en lijn die hij hier ontdekt had en hij liet dan ook niet na om iedereen die maar een zweempje belangstelling toonde bij zich thuis uit te nodigen om zijn genoegens te delen.

Aan dat welbestede leven is nu een einde gekomen; gedurende het laatste jaar is zijn verbluffende vitaliteit geleidelijkaan uitgeblust en op 30 augustus 1964 is Hendrik Gerard de Smit rustig heengegaan van de wereld die hij zozeer bewonderde en liefhad.

Wij verloren in hem een trouwe vriend en die vriendschap was er een waar we met recht trots op mogen wezen.

D.J. Boerman,
(mede namens de hele KG Den Haag)